

ETNOMUZIKOLOGIJA

Remetinečki kantual

Franjo Jesenović

Među šumovitim brežuljcima Ivančice, u Remetincu, pokraj Novog Marofa, franjevci se nastanjuju krajem XV. stoljeća. Zbog provale Turaka, koji su ubili četvoricu subraće, privremeno su za stotinjak godina napustili Remetince da bi se ponovno u nj vratili godine 1639.

Potaknuti uredbama Tridentskog sabora o školstvu skrbe se oko sustavnoga srednjeg školstva te filozofskog i teološkog studija. Osnivaju svoje škole u kojima obrazuju i odgajaju svoju mladu subraću. Uobičajilo se da se studij selio iz samostana u samostan prema njegovim materijalnim mogućnostima. U Remetincu je bilo filozofsko učilište i škola moralnog bogoslovlja u prvoj polovici XVIII. stoljeća.

Može se pretpostaviti da je baš škola pobudila potrebu za zbornikom pjevanih misa. Kako je taj zadatak bio hitan može se zaključiti po prvom prepisivaču koji je bio tajnik Provincije. Dok služba orguljaša postoji u samostanu već od 1660. godine, a obavlja je svećenik, nekad dvojica-trojica pa i četvorica. Do ukidanja samostana ukupno ih je bilo 36. To znači da su franjevci trajno njegovali crkvenu glazbu i u nju upućivali mlade naraštaje.

Kad je 1786. godine car Josip II. ukinuo samostan u Remetincu, pokretna je imovina bila razdijeljena po samostanima Provincije. Varaždinski samostan dobio je do sada poznati "najstariji sačuvani"¹ rukopisni zbornik Sjeverne Hrvatske. On se i danas nalazi u Varaždinskom samostanu.

Zbornik ima korice od kartona-papira, u uglovi i hrbat su obučeni u kožu. Dosta je velikog formata (33x24,5 cm; ima 243 stranice, s time što nedostaju četiri posljednje stranice).

Počinje sa dvije nepaginirane stranice. Na prvoj je uokvireni moto: *Soli Deo gloria* ispisan velikim ukrasnim slovima, a na dnu stranice naznačena je lokacija knjige: *Pro choro remeticensis*. Na drugoj pak je latinski čitko napisana posveta:

Beatissimae Virgini Dei Genitrici Mariae Remeticensi; Regente ac Gubernante Inclytam Divi Ladislai Regis Provinciam Observantem Ad'm R'ndo Patre Hilarione Szuili-chich Ministro Provinciale; hunc librum Choralem in Festo Trium Regum, Anno Salutis 1707. Consecravit, dedicavit et obtulit Fr. Hilarius Mayr p.t. Secretari Provincialis.

(Preblaženoj Djevici Bogorodici Mariji Remetinečkoj, za vladanja i upravljanja slavnom Provincijom od Opsluživanja nebeskog kralja Ladislava mnogopoštovanom ocu Hilariju Sviličiću provincijalnom ministru; ovu koralnu knjigu na blagdan Triju Kraljeva, godine spasenja 1707. posvetio je, namijenio i dao brat Hilarije Mayr provincijski tajnik.)

Dakle, to je napisao desno potpisani brat **Hilarije**, a Zbornik je posvetio majci Božjoj remetinečkoj i provincijalnom ministru Provincije sv. Ladislava o. Hilariju Sviličiću.

U istoj visini s njegovim potpisom na lijevoj strani piše: *Praeter quinque Sacra omnia inscripsit fr. Franciscus Vogtsberger tunc tempore vicarius et organista. (Osim pet misa sve je prepisao brat Franjo Vogtsberger vikar i orguljaš toga vremena).* Prepisao ih je lijepim rukopisom sa skromnim inicijalima, dok je brat Hilarije, provincijski tajnik, prepisao prvih pet misa, izuzetno lijepim ukrasnim slovima napisao je naslove misa i inicijale pojedinih dijelova.

Na donjoj pak polovici stranice stoji sadržaj:

Index Sacrorum Intra scriptorum

1. *Sacrum Omnium Sanctorum: Leopoldinum (str. 1-18)*
2. *Sacrum B. V. Mariae, Patris Francisci (str. 19-35)*
3. *Missa S. Bernardini, Senensis, Ord. Min. (str. 36-53)*
4. *Sacrum Beatissimi Iosephi, Aquilinum (str. 54-66)*
5. *Missa Sancti Hilarii episcopi, novissima (str. 67-81)*
6. *Missa Sancti Patris Francisci, Seraphici, Fundatoris Ord. Min. (str. 82-94)*
7. *Sacrum Viennense Patris Eusebii (str. 94-102)*
8. *Sacrum Viennense (str. 103-110)*
9. *Missa pro diebus Festivitatibus maioribus (str. 111-118)*
10. *Sacrum Angelorum (str. 119-126)*
11. *Missa pro festivitatibus minoribus (str. 127-134)*
12. *Missa communis Totum tripla (str. 135-142)*
13. *Missa Gracensis Totum tripla (str. 142-149)*
14. *Sacrum Polonicum (str. 150-158)*
15. *Sacrum Carniolicum (str. 159-165)*
16. *Sacrum contrapunctum (str. 165-172)*
17. *Missa Dominicalis (str. 173-180)*
18. *Missa curta fratris Athanasii (str. 181-186)*
19. *Requiem Figurale (str. 187-196)*
20. *Requiem Chorale (str. 196-205)*
21. *Sacrum Caesareanum (str. 205-217)*
22. *Missa S. Antoni (str. 218-228)*
23. *Missa S. Bernardi Abatis (str. 229-243)*

Zbornik sadrži dvadeset tri mise: osam ih je posvećeno svecima, tri u naslovu spominju imena mjesta, a dvije imena mogućih skladatelja, dvije ističu pripadnost narodnosti, dok su dvije namijenjene manjim blagdanima, zatim slijede dvije pokojničke te po jedna nedjeljna, zajednička, kontrapunktska i carska.

Mise (latinski tekst ordinarija: *Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus*) pisane su u dva crtovlja od po pet crta. Melodija se nalazi u C-ključu, a šifrirani bas u F-ključu.

Po svojoj strukturi mise otkrivaju vješte skladatelje koji su stekli stručnu naobrazbu kakvu se u to vrijeme nije moglo steći kod nas već samo u inozemstvu. To navodi na različite mogućnosti kojima su do franjevaca mogle doprijeti te mise: da su oni studirali glazbu na Zapadu što je vrlo malo vjerojatno, da su u Provinciju došli školovani glazbenici-franjevci sa zapada, da su domaći franjevci donijeli iz inozemstva te mise u Provinciju ili su im bile poslane...

Ni skladatelji tih misa nisu poznati premda se u naslovima spominje nekoliko imena, ali ona malo govore. Provincija sv. Ladislava nije imala brata Atanzija koji se spominje u naslovu mise broj 18; poznati je orguljaš franjevac Euzebij Buzjaković (misa br. 7) koji je umro u Krapini 1689. god.; postojao je Josip Vogtsperger koji je bio orguljaš i učitelj novaka u pjevanju, a umro je 1735. god. u Križevcima. Za mogućeg skladatelja mise broj jedan saznajemo iz Križevačkog zbornika o. Konrada **Potočnika**. Toj misi on daje naslov *Sacrum domini Ioannis Sebegglic s. Ladislai (Misa svetog Ladislava gospodina Ivana Šebelića, br. 18)*. Ni njega nema zapsanog među franjevcima. Iz oznake "dominus" može se zaključiti da skladatelj nije bio franjevac ni svećenik (bio bi ga oslovio sa 'pater' ili 'frater'), već se pretpostavlja da je vjernik laik, orguljaš u nekoj crkvi.

U Zborniku su mjere naznačene u svakoj misi: 3, 3/1, 3/2, Ć. Postoje taktne crte, ali još nisu pravilne, ne označuju takt, već obuhvaćaju glazbene cjeline od dva i više taktova. Tempo ja označen sa svega nekoliko oznaka: allegro, cito, adagio ili ga nema, dok za dinamiku postoji samo jedna oznaka: suave. U pokojničkoj koralnoj misi postoje oznake 'Cantor - Chorus', a u ostalima nije označeno tko što pjeva.

Šesnaest misa nalazi se u duru i sedam u molu, a jedne i druge imaju najviše tri predznaka. Sve su one mirnih i plemenitih melodija.

Tridesetak godina kasnije dobar dio tih je misa provincijski "scriptor choralium" o. Konrad Potočnik uvrstio u svoje zbornike. S misama u *Remetinečkom zborniku* mogao se upoznati u Remetincu gdje je kao mladi pater bio orguljaš 1714/15. god. U njegovim zbornicima nalazi se sedamnaest misa koje se nalaze u *Remetinečkom zborniku* pa je moguće da ih je iz njega prepisao. Neke se nalaze u svima, a neke u pojedinim zbornicima. U svih pet njegovih zbornika nalaze se dvije mise (br. 3 i 4), u četiri isto dvije (br. 21 i 23), u tri zbornika se nalaze četiri mise (br. 3, 5, 15 i 18), kao i u dva (br. 1, 14, 16, 20), a u jednom ih se nalazi pet (br. 2, 6, 11, 12, 22). Većini tih misa Potočnik je dao nove naslove prema samostanima Provincije, a samostanu u Remetincu je posvetio dvije mise (br. 5 i 18), dok je s istim naslovom iz *Remetinečkog zbornika* uvrstio u *Križevački* četiri mise (br. 4, 14, 21, 22) i jedan naslov (br. 2) sačuvao je u *Zagrebačkom zborniku*.

Remetinečki zbornik je vrijedan ne samo pod glazbenim već i pod kulturnim vidom. Pored glazbenog blaga kojim se na liturgijskim slavljinama duhovno hranio naš narod, Zbornikom su franjevci ostavili najstariji glazbeni trag u Hrvatskom Zagorju. Te mise "najstarija su franjevačka kod nas sačuvana glazba"² koja je nastala na prijelazu iz XVII. u XVIII. stoljeće.

BILJEŠKE:

¹ Šaban, L., *Varaždinski zbornik 1881.-1983.*, Glazba u franjevačkom samostanu u Varaždinu, str. 324

² Isto.

ORGANOLOGIJA

Današnje orgulje u Franjevačkoj crkvi na Kaptolu

Franjo Jesenović

Svojim plemenitim zvukom orgulje oduvijek oduševljavaju slušatelje, a svojom ugodnom harmonijom bude u njima praiskonsku čežnju, koja počiva na dnu njihovih duša, čežnju za dalekom, sretnom domovinom – izgubljenim zemaljskim rajem.

Današnje orgulje, koliko se znade, četvrte su po redu u Franjevačkoj crkvi na Kaptolu 9 u Zagrebu. Franjevci su ih 1931. godine kupili iz koncertne dvorane Music-Hall u Zagrebu, a djelo su bečkog orguljara Johanna **Kaufmanna**. Bile su dvomanevalne, pneumatskog prijenosnog sistema, sa 35 registara i dvije tisuće svirala.

One su do danas tri puta obnavljane i usavršavane osobitim zalaganjem dvojice franjevacu orguljaša o. Pankracija **Vupore** i o. Antuna **Jesenovića**. Prvi je sudjelovao kod njihova nabavljanja i prvog proširenja, a drugi je poduzeo dva velika zahvata oko njihova popravljanja i usavršavanja.

Već tri godine nakon postavljanja (1934.) orgulje dobivaju još jedan manual (drugi) s devet registara i novi tromanevalni sviraonik. Te radove je izveo orguljar Franc Jenko iz Št. Vida kod Ljubljane. Kasnije je u više navrata dodavano nekoliko registara, pa opet oduzimano, dok im se nije ustalio broj na 51 registar.

Poduzetni neumorni o. Antun počeo je temeljito obnavljati orgulje 1983. godine. Iz svirala je skinuo pola stoljetnu prašinu, zamijenio sve mješčiće, postavio elektromagnetski prijenosni sistem i drvene svirale zaštitio od crva.

Talijanska tvornica orgulja Francesco **Zanin** iz Udina izgradila je elektronski tromanevalni sviraonik, preintonirala tri registra i dodala još jedan dvomanevalni sviraonik (s prvim i trećim manualom) kod glavnog oltara za svakodnevnu liturgijsku uporabu. Donosimo dispoziciju orgulja.

DISPOZICIJA:

I MANUAL (GO)

1. Principale 8'
2. Ottava 4'
3. Decima seconda 2'2/3
4. Decima quinta 2'
5. Ripieno 4 file
6. Bordone 16'
7. Principale dolce 8'
8. Tappato 8'
9. Flauto 8'
10. Flauto 4'
11. Silvestre 2'

II MANUAL (Positivo)

18. Principale 8'
19. Ottava 4'
20. Decima seconda 2'2/3
21. Decima quinta 2'
22. Cembalo 2 file
23. Terza 1'3/5
24. Voce umana 8'
25. Flauto 8'
26. Bordone 8'
27. Portunal 8'
28. Flauto camino 4'